

AGRICULTURA URBANĂ ÎN BUCUREȘTI: CONTEXT ISTORIC ȘI SITUAȚIA ACTUALĂ

Ioana Elisabeta ENACHE

Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”

Abstract

This paper aims to understand the way city inhabitants from Bucharest relate to urban agricultural practices in the post-socialist context, in order to to inform the development of legislative frameworks (laws, regulations, public policies) that support urban agriculture. For this aim we conducted qualitative literature reviews of publications on the topic of urban agriculture in Romania and an analysis of the current situation of community gardens in Bucharest, including mapping, interviews and site visits. Results demonstrate that many city inhabitants and authorities consider urban agriculture as “uncivilized” and a relic of the socialist past. At the same time, small grassroots initiatives concerned with environmental issues have taken on promoting urban agriculture practices by initiating community gardens. The high interest of participants in gardening activities and the rate of development of these initiatives, especially after the Covid-19 pandemic, demonstrate the growing interest of city inhabitants in practicing urban agriculture and the need for top-down support by suitable legislative frameworks.

Keywords. urban agriculture, community garden, spatial planning.

1. Context

Agricultura urbană (AU) este definită ca „o industrie localizată în interiorul (intra-urban) sau la marginea (peri-urban) unui oraș sau a unei metropole, care cultivă, procesează și distribuie o diversitate de produse alimentare și

nonalimentare, (re-)folosind în mare parte resurse, produse și servicii umane și materiale care se găsesc în interiorul sau în apropierea acelei zone urbane, aprovizionând, în mare parte, la rândul ei acea zonă urbană cu resurse, produse și servicii umane și materiale” (Mougeot, 2000). Conform acestei definiții, pentru această lucrare termenul de AU va include și agricultura peri-urbană.

În contextul multiplelor crize din epoca contemporană (criza climatică, socială, politică), agricultura urbană este un subiect care poate oferi soluții pentru reziliența comunităților urbane (Ferreira *et al.*, 2018). Spațiile destinate AU aduc beneficii prin servicii ecosistemice, prin sprijinirea suveranității alimentare și a coeziunii comunitare, adăpostesc activități educaționale și oferă oportunitatea de a practica guvernanta participativă. Cu toate acestea, în România, practicile AU sunt desconsiderate de locuitorii orașelor și de autorități, fiind caracterizate drept „necivilizate” sau o manifestare a sărăciei, și aparținând mai degrabă spațiului rural.

Această lucrare explorează felul în care locuitorii orașelor din România se raportează la practicile de AU în perioada contemporană. Studiul AU din puncte de vedere al planificării spațiale este încă incipient în România (Rafanell, 2024), iar legislația nu sprijină practicarea AU. Cunoașterea situației în prezent, dar și a evoluției fenomenului pe parcursul istoriei, în special în perioada post-socialistă, poate contribui la încurajarea practicii agriculturii în mediul urban prin integrarea AU în cadrul legislativ din România în vederea dezvoltării durabile a orașelor.

2. Materiale și metode

Pentru a dobândi o cunoaștere a situației AU în România am realizat un studiu al literaturii de specialitate și o analiză a situației grădinilor comunitare din București.

Analiza calitativă a literaturii de specialitate pe tema AU și a grădinilor comunitare a avut ca scop înțelegerea evoluției AU din punct de vedere al planificării spațiale. Literatura analizată cuprinde

cercetări și teze de doctorat din domeniile urbanism, geografie, sociologie, antropologie și arhitectură, din ultimii 25 de ani, care au ca subiect AU sau practicile de grădinărit din București și din Cluj-Napoca. În această analiză am inclus și o propunere legislativă, o propunere de politică publică pentru grădini comunitare în orașul Cluj-Napoca.

Pentru a înțelege dimensiunea spațială a AU în București am realizat o cartografiere a spațiilor publice deschise practicii AU, denumite pentru această lucrare grădini comunitare, deși denumirile proprii pot varia. Pentru a surprinde dimensiunea socială a practicilor AU am realizat vizite pe teren și interviuri cu inițiatorii grădinilor și cu participanții la activitățile de grădinărit. Studiul include atât grădinile comunitare existente, cât și cele abandonate, în măsura disponibilității datelor în mediul online, pe site-urile organizațiilor care le gestionează și pe platformele de socializare. Grădinile existente au fost identificate prin evenimentele publice organizate și promovate pe platformele de socializare. Verificarea s-a realizat prin vizite pe teren și participarea la evenimentele și activitățile organizate. Grădinile abandonate au fost preluate din cercetarea lui Carmen Rafanell (2024) și verificate parțial prin informațiile disponibile online și prin interviuri cu persoane care au participat în trecut la activitățile de grădinărit. Cartografierea inițiativelor care practică AU include și stațiile de compostare comunitară locală, chiar și în absența unei grădini în vecinătate. Includerea acestora este justificată prin caracterul comunitar și prin contribuția stațiilor de compostare la gestionarea deșeurilor alimentare și a resturilor vegetale, precum și la transformarea acestora în compost, material care poate fi folosit ca fertilizant natural în grădini.

Din cauza limitărilor de timp, practicile individuale de grădinărit nu sunt incluse în această cercetare, deși sunt potențial mai răspândite în societatea românească. Acestea sunt dificil de cartografiat la o scară largă în absența unor date publice și au un impact mai redus în promovarea practicării AU de către public.

3. Rezultate și discuții

Rezultatele analizei literaturii de specialitate prezintă situația AU în București în prezent, în raport cu legile și regulamentele care au guvernat dezvoltarea orașului și practicile agricole pe parcursul istoriei. În felul acesta sunt relevate circumstanțele care au determinat ca în prezent, practica AU în București să fie desconsiderată atât de autorități, cât și de unii dintre locuitori, în ciuda beneficiilor pe care le prezintă, precum beneficiile ecosistemice, creșterea calității vieții în oraș și suveranitatea alimentară.

Analiza prezintă evoluția agriculturii urbane în istoria dezvoltării orașului București. Cele 6 perioade istorice identificate pentru acest studiu sunt preluate din literatura de specialitate analizată. Împărțirea în perioada medievală, cea modernă și cea socialistă, este realizată conform structurii identificate în cercetarea arhitectei Ioana Tudora (2005), care realizează un studiu antropologic al fenomenului grădinilor din centrul Bucureștiului. Perioada post-socialistă este structurată în trei etape distincte în funcție de evenimentele care au marcat diverse schimbări majore în societate: 1. reinstaurarea proprietății private și începuturile democrației între 1989-2009 (Axinte, 2024; Rafanell, 2024), 2. aderarea la UE și trezirea societății civile începând cu protestele împotriva exploatării de la Roșia Montană între 2010-2019 (Borcan, 2024; Rafanell, 2024) și 3. perioada care urmează după pandemia de Covid-19, începând cu anul 2020 (Axinte, 2024). Înțelegerea felului în care locuitorii orașului și autoritățile locale se raportează la practica AU de-a lungul istoriei ajută la înțelegerea provocărilor de integrare a AU în legislația contemporană prin evidențierea preconcepțiilor moștenite din experiențele trecute care afectează în prezent atât atitudinea și comportamentul locuitorilor orașului, cât și procesul de planificare urbană și cadrul legislativ aferent.

În perioada medievală, în București, ca în cazul tuturor așezărilor preindustriale, practicile și terenurile agricole au făcut parte din țesutul orașului (Cina, 2010; Tudora, 2009), fiind sursa de

alimente a populației urbane. Deoarece orașul nu avea fortificații, s-a dezvoltat pe un teritoriu întins și cuprindea în țesutul urban suprafețe mari agricole. Această situație îi conferea un caracter rural (Rafanell, 2024).

În perioada modernă autoritățile au simțit nevoia distanțării de această imagine rurală a orașului și a urmat o politică de densificare a țesutului urban și de micșorare a terenurilor agricole. Terenurile mari agricole s-au păstrat la marginea orașului, iar în interior locuitorii practicau agricultura în grădinile proprii.

În perioada socialistă se impune renunțarea la proprietatea privată, industrializarea și urbanizarea forțată. În ceea ce privește agricultura, are loc colectivizarea terenurilor agricole și industrializarea practicilor agricole pe întreg teritoriul țării. În acest context, populația rurală mutată la oraș își păstrează pe cât posibil obiceiul de a practica agricultura, iar autoritățile tolerează aceste practici, în ciuda interdicției oficiale. Cu atât mai mult, începând cu anii '70, în perioada marcată de lipsa unor produse de bază printre care și alimente, practica agriculturii pentru consum propriu este chiar încurajată de autorități (Axinte, 2024).

Revoluția din 1989 aduce o schimbare de regim, trecerea la un sistem democratic și revenirea la proprietate privată. Societatea română este marcată de un puternic discurs anti-comunist, renunțând la multe măsuri care sunt considerate ca aparținând fostului regim, printre care se numără și practicile agriculturii și grădinăritului, care sunt văzute ca semn de sărăcie și nepotrivite pentru un peisaj urban. Curțile și grădinile individuale suferă o transformare din grădini utilitare cu plante comestibile, în grădini „vitrină”, cu scop ornamental (Tudora, 2009). În toate aceste perioade istorice succesive locuitorii orașului București și-au păstrat obiceiul de a practica AU, însă, în perioada post-socialistă începe dispariția practicilor de AU care continuă până în contemporaneitate.

În privința zonei periurbane, în timpul perioadei socialiste s-a impus o limitare a dezvoltării

orașului dincolo de un perimetru stabilit, însă, din cauza importanței proprietății private, peisajul post-socialist este marcat de o puternică dispersie urbană și dezvoltare imobiliară necontrolată care aduc o scădere a calității vieții locuitorilor prin lipsa de infrastructuri publice și spații verzi. Terenurile agricole din zonele periurbane sunt abandonate treptat (Grădinaru și lojă, 2022), deseori în favoarea dezvoltărilor imobiliare, iar practicile agricole sunt împinse din ce în ce mai mult în afara orașelor. Pe unele dintre aceste terenuri periurbane abandonate se practică pastoralismul urban (Grădinaru *et al.*, 2018; Triboi, 2018). Acești factori demonstrează oportunitatea de a include practicile AU în legislație și planificare urbană pentru valorificarea terenurilor abandonate și limitarea dispersiei urbane.

Conștientizarea problemelor de mediu și trezirea societății civile manifestată prin protestele din jurul exploatării de la Roșia Montană începând cu anul 2010 au un rol important în evoluția practicii AU. În general, în România, felul tradițional de a practica AU este individual sau în grupuri familiale, în grădinile locuințelor individuale sau de bloc. Însă, începând cu 2013, în București, apar asociații și firme care se ocupă cu promovarea practicilor AU prin înființarea unor grădini comunitare, și desfășurarea de activități educaționale și de conștientizare a importanței acestei practici. Asociația cea mai activă în promovarea permaculturii și a grădinăritului urban în perioada aceasta este „Institutul de Cercetare în Permacultură din România” (ICPR). ICPR înființează începând cu 2016 rețeaua „Grădinescu”, prin finanțare oferită de un lanț mare de supermarketuri. În prezent, toate grădinile acestei inițiative sunt abandonate (Fig. 1), cauzele fiind dependența de o singură sursă de finanțare, dependența de decizia proprietarului (majoritatea terenurilor sunt în proprietatea supermarketurilor), lipsa de capacitate de gestionare la comun a grădinii de către participanți și dependența de prezența organizatorilor pentru desfășurarea activităților comune (Florea, 2025; Rafanell, 2024).

Perioada recentă, după anul 2020, este marcată de experiența pandemiei și a restricțiilor de

circulație impuse, fapt care a contribuit la conștientizarea de către locuitorii orașelor a importanței spațiului public de proximitate, și în special a spațiilor verzi. În timpul restricțiilor datorate pandemiei, mulți locuitori ai Bucureștiului s-au reîntors la practici de grădinărit pentru socializare și pentru a petrece timp în aer liber (Axinte, 2024).

Pentru a înțelege felul în care specialiștii în planificare urbană abordează integrarea AU în cadrul legislativ al orașelor din România, analiza literaturii de specialitate include și propunerea de politică publică locală pentru grădinile comunitare elaborată pentru orașul Cluj-Napoca (URBASOFIA *et al.*, 2023). Documentul are ca scop pilotarea grădinilor comunitare și integrarea acestora ca soluții bazate pe natură în strategia de regenerare urbană proGİreg Cluj. Propunerea de politică publică demonstrează interesul pentru subiectul AU și în alte orașe mari din România și nevoia de a elabora un cadru legislativ adecvat care să sprijine astfel de practici. Documentul realizează o tipologie a spațiilor care pot fi utilizate pentru AU identificate în orașul Cluj-Napoca, propunând modele de intervenții în funcție de dimensiune și de morfologia țesutului urban. Depășirea barierelor legislative este menționată ca fiind una din principalele provocări ale înființării grădinilor comunitare, situație care se regăsește și în cazul grădinilor comunitare din București.

Rezultatele cartografierii grădinilor comunitare din București și din zona periurbană arată dimensiunea practicii comunitare a AU în oraș și rata de dezvoltare a acestui fenomen (Fig. 1). Studiul include grădinile comunitare înființate în București începând cu anul 2013 și analizează 18 grădini active, dintre care 2 sunt în Domnești, 4 sunt construite în parteneriate cu instituții publice, în curțile unor muzee și case memoriale sau în cadrul grădinii botanice, iar 11 fac parte din rețeaua „Academia de Compost” care se ocupă cu implementarea unor stații de compostare comunitară locală după un model francez. Trei dintre grădinile studiate beneficiază sau au beneficiat de finanțare de la asociația „Între Vecini” care are ca obiectiv coagularea comunităților de vecini.

Cele 6 grădini abandonate incluse în cartografiere fac parte din rețeaua „Grădinescu”, coordonată de asociația ICPR care și-a încheiat activitatea de gestionare a acestor grădini în 2019. Interviuurile cu participanții relevă că oprirea finanțării a condus la încetarea activităților și abandonarea grădinii, din lipsa de capacitate de gestionare la comun, dar și din lipsa de interes a finanțatorului și proprietarului terenului (un lanț mare de supermarketuri).

Majoritatea grădinilor comunitare (13) active în prezent sunt înființate după experiența restricțiilor din pandemie, de către lideri locali cu preocupări pentru probleme de mediu. Se observă că în prezent cea mai puternică rețea de grădini comunitare este „Academia de Compost”, care își propune activ să înființeze puncte noi de compostare comunitară locală chiar și în absența unei surse de finanțare pe termen lung a asociației. Trei stații noi de compostare lipsesc din cartografiere, fiind dezvoltate la momentul scrierii acestei lucrări, ceea ce demonstrează importanța acestei inițiative în dezvoltarea rețelei de grădini comunitare. O altă organizație care finanțează amenajarea grădinilor de bloc este asociația „Între Vecini”, stimulând practicarea AU prin sesiuni de finanțare bi-anuale care acoperă diverse activități comunitare, printre care și amenajarea și îngrijirea grădinilor de bloc. Trei dintre grădinile cartografiate fac parte din ambele rețele.

Există și alte surse de finanțare pentru grădini comunitare, precum grădina înființată printr-un proiect AFCN, în cazul Teatrului Masca, și cea amenajată în curtea Muzeului Hărților și Cărții Vechi cu ajutorul unei finanțări „În zona ta”, oferită în parteneriat cu Platforma de Mediu București. Trebuie avut în vedere că aceste grădini amenajate prin proiecte de finanțare limitate în timp sunt supuse riscului de a fi abandonate la încheierea proiectului dacă nu reușesc să asigure asumarea îngrijirii grădinii de către un facilitator din partea instituției, de către un lider comunitar sau de către comunitatea locală (Enache *et al.*, 2025).

Ca tipologie, majoritatea grădinilor comunitare sunt înființate în proximitatea locuințelor colective, în spațiile verzi din jurul blocurilor.

Grădinile de bloc sunt proprietate publică însă se află în gestiunea administrațiilor locale, ceea ce poate duce la conflicte, nefiind recunoscut dreptul comunității care îngrijește aceste grădini de a decide asupra folosirii terenului (Axinte, 2024). Aceste conflicte demonstrează nevoia unui cadru legal care să protejeze practicile AU și să ofere comunității locale dreptul de asupra gestiunii bunului comun.

4. Concluzii

Analiza situației grădinilor comunitare prin cartografiere, vizite pe teren și interviuri prezintă nevoile și provocările întâmpinate de inițiatorii și participanții acestor grădini. Principalele provocări sunt legate de statutul neoficial al acestor grădini care se află fie în proprietate privată și depind de decizia proprietarului (exemplul grădinilor din proprietatea supermarketurilor) sau sunt în proprietate publică și gestionate de administrația locală (grădinile de bloc). În ambele cazuri nu este recunoscut dreptul comunității de a decide asupra folosirii terenului. Este necesară elaborarea unui cadru legislativ pentru AU care să confere a un statut oficial acestor grădini comunitare și să

încurajeze dezvoltarea acestor practici. O altă provocare este lipsa de resurse financiare și de timp a inițiatorilor și a participanților la activitățile de grădinărit.

Analiza literaturii de specialitate demonstrează că, deși spațiile destinate AU sunt desconsiderate de o parte din populația orașului și de administrațiile locale, acestea au un rol important în crearea coeziunii comunitare și aduc beneficii prin servicii ecosistemice. Datorită creșterii conștientizării locuitorilor orașului asupra schimbărilor climatice și a problemelor de mediu, dar și a nevoii de apartenență la o comunitate, locuitorii orașului își doresc practicarea AU (Dumitru, 2024).

Pe lângă acest fapt, grădinile comunitare au multiple beneficii, precum beneficii ecosistemice și beneficii pentru bunăstarea locuitorilor ca spații de socializare, petrecere a timpului în natură, mișcare și alimentație sănătoasă. Bucureștiul are o tradiție îndelungată de practicare a AU, din toate aceste motive, elaborarea unui cadru legislativ pentru sprijinirea practicilor actuale de grădinărit este potrivită pentru a adresa provocările întâmpinate de grădinile comunitare, cea mai recentă formă de a practica AU.

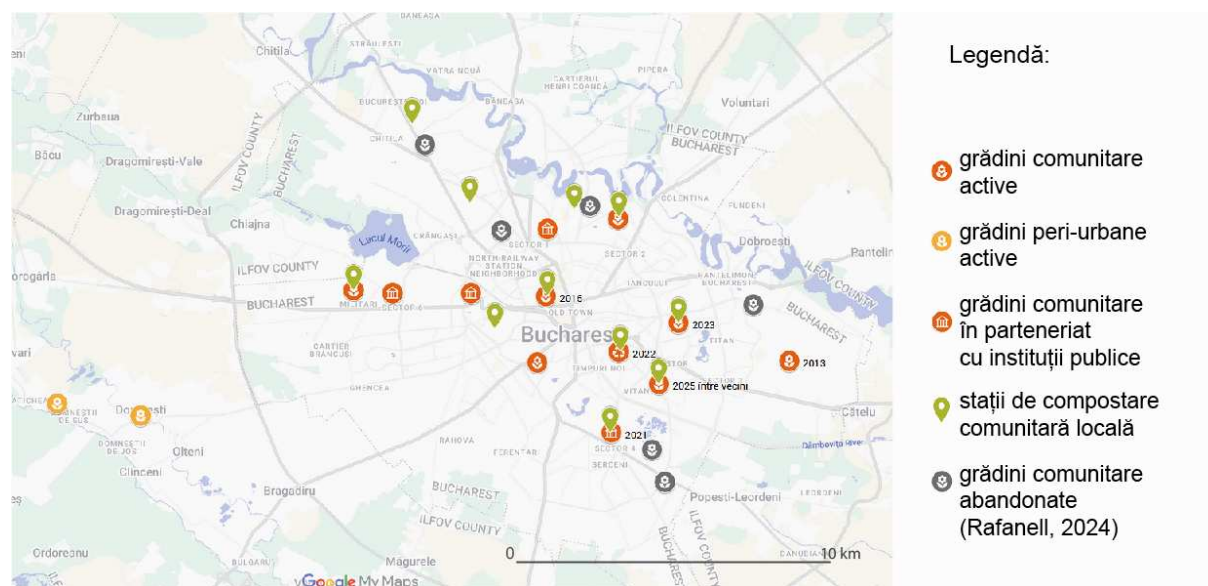

Fig. 1. Cartografierea practicilor comunitare de AU din București, active și abandonate. Sursă: autorul, pornind de la cercetarea lui Carmen Rafanell (2024). Instrument: google my maps.

BIBLIOGRAFIE

- Axinte A. (2024), *Discreet Commoning in the Bloc: Informal practices of "living together" in the collective housing estates of post-socialist Bucharest*, teză de doctorat, University of Sheffield, Sheffield, Marea Britanie.
- Borcan C. (2024), *Arhitectura implicării civice: Utilizarea practicilor spațiale ca mijloc de acțiune în comun în București*, teză de doctorat, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, România.
- Cina G. (2010), *București: de la sat la metropolă. Identitate urbană și noi tendințe - Bucharest: from village to metropolis. Urban identity and new trends*, Editura Capitel, București, România.
- Dumitru A. (2024), *Grădini comunitare urbane și peri-urbane din București: Trecut, prezent, provocări și oportunități*, lucrare de disertație, Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București, București, România.
- Enache I., Leca A., Drăghici M., Apostu A. (2025), *Helix pentru Masca. Laborator viu pentru comunități și mediu*, în: Drăghici M., Apostu A. (Editori), *Infrastructuri Cultural-Comunitare. Camera Urbană: Orașul Negociat*, UNATC Press, București, România, pag. 206-261.
- Ferreira A. J. D., Guilherme R. I. M. M., Ferreira C. S. S. (2018), *Urban agriculture, a tool towards more resilient urban communities?*, *Environmental Science and Health* **5(1)**: 93-97.
- Florea I. (2025), *Commoning and just sustainability across time, space and class: lessons from terminated urban gardening projects in Bucharest*, *Environmental Sociology* **11(1)**: 1-11.
- Grădinaru S. R., Ioja C. I. (2022), *Integrarea preocupărilor privind furnizarea hranei în politicile urbane în contextul schimbărilor în utilizarea terenurilor și delocalizării producției alimentare*, raport final al proiectului PN-III-P1-1.1-PD-2019-0588, Centrul de Cercetare a Mediului și Efectuarea Studiilor de Impact, Universitatea din București, București, România.
- Grădinaru S. R., Triboi R., Ioja C. I., Artmann M. (2018), *Contribution of agricultural activities to urban sustainability: Insights from pastoral practices in Bucharest and its peri-urban area*, *Habitat International* **82(1)**: 62-71.
- Mougeot L. J. (2000), *Urban agriculture: Definition, presence, potentials and risks, and policy challenges*, raport 31, Cities feeding people, La Habana, Cuba.
- Rafanell C. (2024), *Cultiver la ville post-socialiste: L'agriculture urbaine à Bucarest, entre héritage rural et transformations urbaines*, teză de doctorat, Ecole des hautes études en sciences sociales, Paris, Franța.
- Triboi R. (2018), *Pastoralismul Urban, Sinteza Urban – Productiv – Mediu sau Alegoria Naturii în Oraș*, teză de doctorat, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, România.
- Tudora I. (2009), *La curte: grădină, cartier și peisaj urban în București*, Curtea Veche, București, România.
- URBASOFIA, ADI Zona Metropolitană Cluj, Asociația „Societatea Organizată Sustenabil - S.O.S.” Cluj, Asociația „Clujul Sustenabil”, Roman A. (2023), *Propunere de politică publică locală pentru grădinile comunitare*, <https://www.clujmet.ro/wp-content/uploads/2024/04/PPP-gradinarit-urban.pdf>